

Geschatte ouderdom	De eerste houten kerk van Reusel werd gebouwd tussen circa 700 en 900.
Zijaltaren vóór 1400	Geen
Kapellen 1200-1700	Geen
Latere ontwikkelingen	In 1648 werd de kerk van Reusel ten behoeve van de hervormden genaast. De katholieken van Reusel bouwden toren een schuilkerk net over de grens in Arendonk. Na de inval van de Fransen in 1672 mochten de katholieken schuurkerken bouwen in het eigen dorp, en in Reusel werd de schuur van de pastorie als kerk in gebruik genomen. In 1716 verhuisden de katholieken van Reusel naar een nieuwe schuurkerk op de Lensheuvel. De katholieken kregen na 1795 hun oude kerk weer terug. Deze werd in 1823 na het nodige herstel in gebruik genomen. In 1895 kwam een nieuwe kerk gereed. De oude middeleeuwse kerk werd in 1897 gesloopt.
Afsplitsingen 1400-2000	Geen
Bronnen	Gepubliceerde bronnen: Camps, <i>ONB</i> I, 107-114 nr. 69 d.d. <1173(?)>; 116-117 nr. 71 d.d. 1179 maart 12; 122-124 nr. 75 d.d. 1182 januari 15; 555-556 nr. 451 d.d. 1290 april 11; Frenken, 'Kerkvisitaties van bisschop Zoes', 98-99; Juten, <i>Taxandria</i> 29, 181-183; Bannenbergh e.a., <i>De oude dekenaten</i> II, 407-408. Literatuur: Coppens, <i>Nieuwe beschrijving</i> 3-II, 172-174; Schutjes, <i>Geschiedenis van het bisdom</i> V, 569-576; Kimenai, <i>Building Christianity</i>, 57-67; Van Kempen en Van der Kamp, 'De opgraving van de middeleeuwse kerk van Reusel in 1997', passim; Hagen, <i>Acht eeuwen kerken in Reusel</i>, 14-88; De Bont, <i>Al het merkwaardige</i>, 145-147; Bijsterveld, <i>Dona dantes</i>, 5-21; idem, <i>Laverend</i>, bijlage 3; Van Asseldonk, <i>De Meierij</i>, bijlage 1.

70. Rosmalen

Aspecten	Gegevens
Kerkelijke hiërarchie <1800	Tot 1569: bisdom Luik, aartsdiakenaat Kempenland, dekenaat Cuijk Vanaf 1569: bisdom 's-Hertogenbosch, dekenaat Orthen.
Oudste gegevens over de kerk,	In 1302 worden de parochie en de kerk van Rosmalen voor het eerst vermeld. In 1420 is het patronaatsrecht van de kerk van Rosmalen in handen

altaar of het - patronaatrecht	van de deken en kapittel van Sint-Jan in 's-Hertogenbosch. Aangezien dit kapittel in 1366 werd opgericht heeft het kapittel dit patronaatsrecht tussen 1366 en 1420 verworven. Wie het patronaatsrecht eerder in bezit had, is niet bekend.
Oudste relevante fysieke gegevens	De kerk van Rosmalen stond in een natte omgeving aan een beek, waarschijnlijk op een natuurlijke terreinverhoging of donk.
Patrocinium	1478: <i>ecclesia parochialis S. Lamberti de Roesmalen</i> (Bannenbergh e.a.)
Type	Primaire parochiekerk
Status	In 1400 bestond er al een <i>persona personatus</i> en <i>vicaria perpetua</i> in de kerk van Rosmalen. De 'persoon' had het recht de vicaris voor benoeming door de aartsdiaken voor te dragen. Wanneer de pastoorsprebende werd gesplitst in een deel voor de 'persoon' en een deel voor de vicaris is niet bekend. Rond 1450 had Eymericus de Campo, de <i>persona personatus</i> van Rosmalen ruzie met de kerkpatroon, het Bossche kapittel, over wie waar tienden mocht innen. Om hieraan een einde te maken verzochten de hertog van Brabant en de deken en het kapittel van 's-Hertogenbosch de paus om het personaat te mogen incorporeren bij het kapittel. Op 21 maart 1451 verleende de paus zijn toestemming. De aan het personaat verbonden inkomsten werden geïntegreerd in de inkomsten en het vermogen kapittel. Ook de rechten (waaronder het recht de vicaris voor te dragen) en de lasten die aan het personaat waren verbonden, waren voortaan voor het kapittel. Eymericus de Campo werd schadeloos gesteld met een jaarlijkse uitkering.
Rang	Hele kerk (<i>ecclesia integra</i>). De kerkelijke belastingen werden in de vijftiende eeuw betaald door de 'persoon' en na de incorporatie in 1451 door het kapittel van 's-Hertogenbosch.
Pastoorsprebende	Het personaat bracht in 1485-1520 jaarlijks 50 mud rogge op. De vicaris ontving in de periode 1485-1510 jaarlijks 10 mud rogge. Daarvoor verzorgde hij de zielzorg in de parochie Rosmalen, waaronder de plicht om mis te lezen op zon- en feestdagen en op 3 dagen door de week.
Tienden	Rond 1450 inden zowel de kerkpatroon als de 'persoon' van de kerk van Rosmalen tienden in deze plaats. Mogelijk was toen ook een deel van de tienden voor de dienstdoende pastoor. Vanaf 1451 inde het kapittel te Rosmalen de grove tienden. De smalle tienden (met nog andere inkomsten) waren voor de dienstdoende pastoor (<i>vicarius perpetuus</i>). De beneficiant van het pastoraat, Eymericus de Campo, werd in 1451 na een geschil over de tienden en hun grenzen schadeloosgesteld met een jaarrente van 200 schilden. In 1564 en 1626 inde het Bossche kapittel de tienden van Rosmalen.

Geschatte ouderdom	De ouderdom van de kerk kan geschat worden op tussen circa 700 en 1302. De kerk van Rosmalen stond in een natte omgeving nabij een beek. Dergelijke kerken zijn over het algemeen wat jonger dan de kerken die we terugvinden op de moderpodzolbodems van oude landgoederen. In zijn algemeenheid dateer ik deze kerken op ná 900.
Zijaltaren vóór 1400	Geen
Kapellen 1200-1700	Heeseind In 1478 kregen de <i>vicarius perpetuus</i> en de kerkmeesters van de parochiekerk van Rosmalen van de bisschop van Luik toestemming om te Heeseind, ver van de parochiekerk gelegen, ten behoeve van de <i>vicarius</i> een kapel (<i>capelle sive oratorii</i>) op te richten. De kapel aan het Heeseind onder de parochie Rosmalen werd kort na 1478 opgericht. Het altaar in deze kapel was toegewijd aan de HH. Maria en Antonius Abt. Het beneficie verbonden aan dit altaar bestond in 1485 uit twee delen. Het eerste deel van jaarlijks 30 pond payment werd aan de beneficiant betaald door de gemeenschap. De betreffende priester moest tweemaal per week een mis opdragen in de kapel. Het andere beneficie van 12 pond payment was verenigd met het hoofdaltaar van de parochiekerk van Rosmalen. De pastoor van de parochiekerk moest daarvoor één mis per week opdragen in de kapel.
Latere ontwikkelingen	In 1648 werd de kerk van Rosmalen genaast ten behoeve van de protestanten. Na 1672 konden de parochianen van Rosmalen gebruik maken van de kerk van het klooster Coudewater. In 1713 werd er een schuurkerk gebouwd in de kom van het dorp. In 1823 kregen de katholieken hun oude kerk terug. De hervormden bouwden een nieuwe kerk op de plaats van de schuurkerk.
Afsplitsingen 1400-2000	De nieuwe parochies die in de twintigste eeuw in de jurisdictie van de parochiekerk van Rosmalen weden gesticht waren het gevolg van de bouw van nieuwe woonwijken nabij de stad 's-Hertogenbosch. 1934: Maliskamp Op 8 januari 1934 werd een nieuwe parochie gesticht in de nieuwbouwwijk Maliskamp te Rosmalen. De kerk werd toegewijd aan de H. Bernadette Soubirous en deze opende in 1935 haar deuren. 1961: Molenhoek In 1961 bevestigde bisschop Bekkers de oprichting van een nieuwe parochie in de nieuwe wijk Molenhoek te Rosmalen, die begrensd werd door de spoorlijn en de rijksweg 's-Hertogenbosch-Grave. De naam van de beschermheilige werd de H. Laurentius. Er werd gebruik gemaakt van diverse

	tijdelijke locaties, totdat de parochie in 1972 een eigen kerk in gebruik nam. De kerk werd toegewijd aan de H. Laurentius. 1971: 't Ven In 1971 werd in Rosmalen de Ontmoetingskerk in gebruik genomen. Men dacht dat er in de toen nieuw gebouwde wijk 't Ven veel belangstelling zou zijn voor een eigen kerk. Deze kerk heeft ongeveer 5 jaar gefunctioneerd. Door gebrek aan belangstelling is hij weer opgeheven. 1910: Hintham In 1909 werd in Hintham onder de parochie Rosmalen een nieuwe parochie gesticht. De kerk werd in 1910 in gebruik genomen en werd toegewijd aan de H. Anna. 1959: Aawijk-Noord In de jaren vijftig nam de groei van de Sint-Annaparochie in Hintham een grote vlucht. Dat had te maken met de nieuwbouw, die de gemeente 's-Hertogenbosch realiseerde in de wijken Aawijk-Noord en Hintham-Zuid. In 1959 werd het startsein gegeven voor de Sint Paulusparochie in Aawijk-Noord. Er werd gebruik gemaakt van een noodkerk aan de Broekhovenlaan. Deze werd in 1959 ingezegend en toegewijd aan de H. Paulus. De Paulusparochie werd in augustus 1961 zelfstandig. De parochie van de HH. Harten (Graafsewijk) stond een deel van haar grondgebied aan de nieuwe parochie af. In 1976 werd deze kerk aan de eredienst onttrokken. De Bossche parochie Heilige Harten (Graafsewijk) kreeg er de zielzorg over de inwoners van de wijk Aawijk-Noord bij. 1966: Hintham-Zuid In 1966 werd in Hintham-Zuid een nieuwe parochie gesticht. Daar werd in 1967 een noodkerk in gebruik genomen op de hoek van Johan van Enthovenstraat – Karel Ensinkstraat. Deze kerk was toegewijd aan de H. Willibrordus. In 1977 werd de kerk uit gebruik genomen.
Bronnen	Primaire bronnen: BHIC, Toegang 2006, Mechelse aanwinsten van het bisdom Den Bosch, inv. nr. 33, 220; regist nr. 111 d.d. 1451 maart 21; inv. nr. 214 d.d. 1514 mei 29. Gepubliceerde bronnen: Camps, <i>ONB</i> I, 603-604 nr. 497 d.d. 1293 juli 13; Kappelhof, Regesten van de Tafel van de Heilige Geest te 's-Hertogenbosch, regist nr. 40a d.d. 1302 augustus 5; Bannenberg e.a., <i>De oude dekenaten</i> I, 99-102; II, 268-269.

	Literatuur: Coppens, <i>Nieuwe beschrijving</i> 3-II, 298-304; Schutjes, <i>Geschiedenis van het bisdom V</i>, 582-607; Bijsterveld, <i>Laverend</i>, bijlage 3; Van Asseldonk, <i>De Meierij</i>, bijlage 1. Internetbronnen: www.bhic.nl/ontdekken/ons-brabant/rk-kerken geraadpleegd op 9 november 2023. De informatie over de Ontmoetingskerk werd me op 31 juli 2024 per e-mail toegestuurd door Hans Groenewoud, redactielid van Rosmalla.
--	--

71. Schijndel

Aspecten	Gegevens
Kerkelijke hiërarchie <1800	Tot 1569: bisdom Luik, aartsdiakenaat Kempenland, dekenaat Woensel Vanaf 1569: bisdom 's-Hertogenbosch, dekenaat Orthen. Onder bisschop Zoësius werd Schijndel onder het nieuw opgerichte dekenaat Sint-Oedenrode gevoegd. Na de Vrede van Munster in 1648 werd het nieuwe dekenaat Sint-Oedenrode opgeheven en keerde de kerk van Schijndel terug naar het dekenaat Orthen.
Oudste gegevens over kerk en patronaatsrecht	In 1204-1233 wordt een begraafplaats vermeld, dat we bij de (latere) kerk van Schijndel mogen plaatsen. Of er toen al een kerk bij deze begraafplaats stond, is onduidelijk. De eerste kerk van Schijndel stond waar de kerk nu nog staat. Het volgende bericht dateert uit 1305. In dat jaar werd er een overeenkomst gesloten tussen de pastoors (<i>investiti</i>) van Schijndel en Berlicum over wie bepaalde tienden bij Middelrode mocht innen. Het patronaatsrecht van de kerk van Schijndel was tot 1441 in handen van het Sint-Servatiuskapittel uit Maastricht.
Oudste relevante fysieke gegevens	Het oude kerkgebouw van Schijndel dateerde van ongeveer 1525.
Patrocinium	H. Servatius; 1645: 'den patroon der kercken is St. Servaes'
Type	Secundaire dochterkerk van Dinther
Status	Het patrocinium (Sint-Servatius) en het patronaatsrecht (Maastrichtse Sint-Servatiuskapittel) van Schijndel komen overeen met die van Dinther. In 1441 wordt de kerk van Schijndel een dochter van de kerk van Dinther genoemd (<i>ecc(lesi)a de Schijndel (..) que ipsius ecc(lesi)e de Dinter filia est</i>). Dit wijst erop dat de kerk van Schijndel werd gesticht vanuit de moederkerk te Dinther. Waarschijnlijk was de kerk van Schijndel aanvankelijk een succursale kerk, waar slechts enkele sacramenten bediend werden, zoals de